

АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ АПК

Анотація. У статті розглядаються аналіз міжнародної торгівлі товарами АПК. Протягом останнього десятиліття на міжнародних ринках сільського господарства та продовольства відбувся ряд змін, які зблизили внутрішній та міжнародний ринки кожної країни. Таким чином, країни стали ще більш залежні одна від одної. Розвиток світової економіки початку XXI століття підтверджує глобальну роль аграрного сектору, підвищуючи значення світового сільськогосподарського виробництва і розподілу продовольства як чинника подолання бідності, забезпечення сталого економічного зростання та стабілізації. Відповідно до цього передбачається аналіз міжнародної торгівлі товарами АПК, визначення країн лідерів з експорту та імпорту товарів сільськогосподарського призначення, оцінка поточного стану розвитку даного ринку з урахуванням усіх факторів, що існують.

Ключові слова: АПК, експорт, імпорт, групи товарів, спеціалізація, міжнародна торгівля.

ANALYSIS OF INTERNATIONAL TRADE IN AGRICULTURE

Summary. The article deals with the analysis of the international trade of agro-industrial complex, because over the last decade, there have been a number of changes in the international markets of agriculture and food, which brought the domestic and international markets closer. The international division of labor determines the links between the countries in their composition, in each of which agriculture has its geographical aspects: domestic – reveal differences (within the country) of natural, social and economic conditions, agrotechnical features and specialization, and external – reflect geographical peculiarities of international relations of a certain country (trade and other forms of economic contacts, migration of labor, etc.) in terms of its agricultural production. The agrarian sector at the global level retains the functions of a basic element of global foreign economic policy, the determinants of the degree of integration of almost two-thirds of countries into a single world space. The development of the world economy at the beginning of the 21st century reaffirms the global role of the agriculture sector, increasing the importance of global agricultural production and the distribution of food as a factor in overcoming poverty, securing sustainable economic growth and stabilization. Accordingly, the following tasks are envisaged: to analyze in detail the economic aspects of international trade in agricultural commodities; to show the peculiarities of this type of trade, to identify the main players in this market, to evaluate the status and prospects of development of this market, taking into account all the factors that exist. Accordingly to the purpose of this work is to consider the structure of commodity exchange in the context of sale of commodities of the agro-industrial complex on the world market. Identification of major agricultural commodity export leaders and major agricultural markets. The purpose of this analysis is to identify the main groups of goods that are exported and imported by countries around the world.

Keywords: agro-industrial complex, export, import, commodity groups, specialization, international trade.

Постановка проблеми. Аграрний сектор на світовому рівні зберігає функції основного елемента глобальної зовнішньоекономічної політики, детермінанти ступеня інтегрованості майже двох третин держав в єдине світове простір. Міжнародний поділ праці обумовлює зв'язок між країнами, що входять до світового співтовариства та займають свої позиції відповідно до певних аспектів з точки зору їх сільськогосподарського виробництва. Тому аналіз торгівлі між усіма країнами набуває великого значення у контексті загальносвітового розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значну увагу цій проблемі приділяли такі українські вчені як: М.Б. Басараб, В.В. Копійка, які детально розглядали розвиток міжнародної торгівлі продуктами АПК протягом останніх років.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На сьогоднішній день через глобалізацію та інтернаціоналізацію світового виробництва продуктів АПК постає проблема продовольчої безпеки світу та країн. Через це, для нас є актуальним виділення країн-лідерів з виробництва товарів сільськогосподарського

призначення, які відіграють найбільшу роль у забезпеченні продовольчої безпеки.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є розгляд структури товарообміну в контексті продажу товарів агропромислового комплексу на світовому ринку. Визначення основних лідерів з експорту товарів АПК та головні ринки збуту сільськогосподарської продукції. Також ціллю даного аналізу полягає в виявленні головних груп товарів, які експортують та імпортує країни світу.

Виклад основного матеріалу. У зв'язку із збільшенням населення на планеті та обмеженістю ресурсів, продовольча безпека виходить на перший план. Це робить сільське господарство однією з найбільших та найзначніших галузей у світі [2; 6]. Продуктивність сільського господарства важлива не тільки для балансу торгівлі країни, але й для безпеки та здоров'я її населення. Виробництво і споживання сільськогосподарських рослинних товарів має різноманітне географічне поширення. Поряд з кліматом та відповідними видами рослинності, економіка країн також впливає на рівень сільськогосподарського виробництва. Продукція з рівномірно

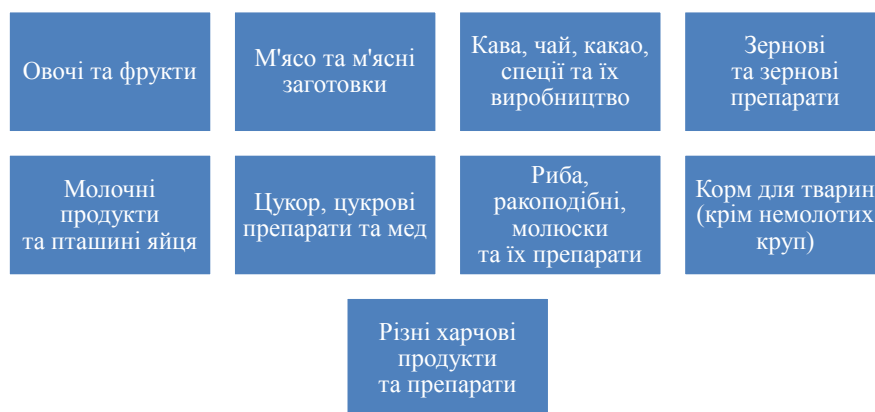

Рис. 1. Категорії сільськогосподарських товарів

розподіленим виробництвом спостерігає частіші зміни у рейтингу провідних виробників.

Основні сільськогосподарські продукти, які торгують країни можуть бути згруповані наступним чином (рис. 1):

- овочі та фрукти;
- м'ясо та м'ясні заготовки;
- кава, чай, какао, спеції та їх виробництво;
- зернові та зернові препарати;
- цукор, цукрові препарати та мед;
- молочні продукти та пташині яйця;
- риба, ракоподібні, молюски та їх препарати;
- корм для тварин (крім немолотих круп);
- різні харчові продукти та препарати;

На сьогоднішній день кожна країна спеціалізується на певній групі товарів, за якою вона займає лідируючі позиції з експорту, а також

є країни, які найбільше імпортують певні сільськогосподарські товари. Нижче наведені дані (таблиця 1), які дають повний аналіз найбільших експортерів і імпортерів за групами товарів:

Основні ресурси, необхідні для масштабного виробництва сільськогосподарської сировини і продовольства – орні землі і вода. За таким критерієм можна виділити 7 країн світу, що володіють найбільшим потенціалом агровиробництва. Це Росія, Бразилія, США, Китай, Індія, Індонезія та Канада [9].

Довгострокова тенденція зростання обсягів експорту продовольства укладається в такі фундаментальні закономірності ринку, як поглиблення національного поділу праці і загальне зростання попиту на продовольство. Сільське господарство зміцнює свої позиції як одна з ключових галузей світового АПК.

Таблиця 1

Основні експортери та імпортери за групами товарів

Найменування ринку	Основні експортери (Е) та імпортери (І)
Ринок зернових, в тому числі: – пшениця; – кукурудза; – рис	Е: США, Аргентина, Китай, Індія, Японія, Індонезія, Таїланд, США, В'єтнам, Росія, Україна, Канада, Австралія, Аргентина, Франція І: Індонезія, Бангладеш, Північна Корея, Іран, Саудівська Аравія, Бразилія, Китай, Бразилія, Японія, Єгипет
Ринок хлібопродуктів і продукції борошномельної промисловості	Е: Німеччина, Індія, Бразилія, Франція І: Японія, США, Німеччина, Великобританія
Ринок харчосмакових товарів: – білий перець – чай – кава	Е: Бразилія, Колумбія, Індонезія, В'єтнам, Австралія, Бразилія, Аргентина, Нова Зеландія, Уругвай І: США, країни ЄС
Ринок цукру	Е: Данія, США, Канада, країни Бенілюксу, Австралія і Нова Зеландія І: Італія, Франція, країни Бенілюксу, Австрія
Ринок м'яса і м'ясомолочних продуктів, у т.ч.: – телятини; – свинини; – баранини; – конини; – птиці	Е: країни ЄС, Нова Зеландія, США, Австралія, Аргентина, Таїланд, Індонезія, Малайзія; І: країни Америки, Європи, Японія, азіатські країни, що розвиваються
Ринок молочних продуктів (вершкового масла; сиру; молока (сухого чи порошку конденсату))	Е: Австралія, Нова Зеландія, Аргентина, Уругвай, ПАР, Росія, Бразилія, Україна І: Японія, США, Німеччина, Франція, Італія, Південна Корея, Тайвань
Світові ринки сільськогосподарської сировини:	
Ринок вовни	Е: Австралія, Перу, Болівія, Канада І: країни ЄС, США, Японія
Ринок бавовнику	Е: Канада, Швеція, Перу, Мексика І: Німеччина, Франція, Бельгія, Японія
Ринок каучуку	Е: Австралія, Канада, Мексика І: США, країни ЄС

Джерело: [1; 7]

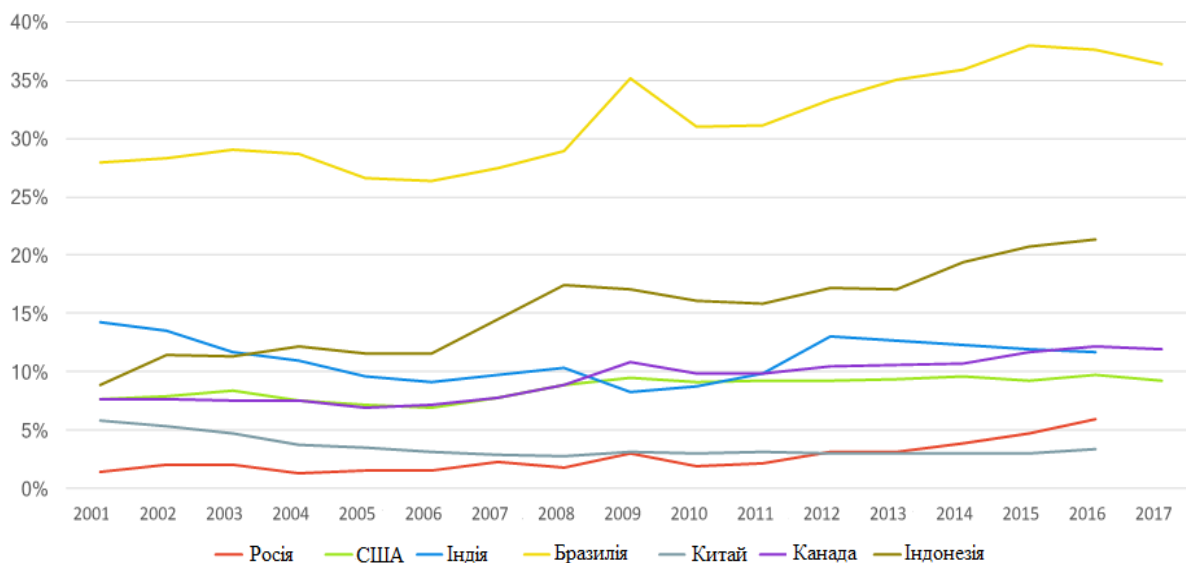

Рис. 2. Частка АПК у загальному обсязі національного експорту

Агроекспорт є провідною експортною галуззю для багатьох країн. Найбільш важливою вона є для Бразилії, де продукція сільського господарства становить до 40% всього експорту. Також одну з провідних ролей грає сільськогосподарський експорт для Індонезії (до 20%). При цьому Бразилія, і Індонезія за останні роки значно наростили частку АПК в загальному обсязі експорту (рис. 2).

Для таких країн як США і Канада частка АПК в експорті становить 8-12% і продовжує зростати. Це підтверджує, що як АПК є об'єктом довгострокових стратегічних рішень для даних країн. Що стосується країн, що розвиваються, то найбільшу долю в загальному експорті має Бразилія та Індонезія. Індія протягом аналізованого періоду показує стабільні показники в районі 13-15%. Серед усіх країн найнижча доля АПК експорту в Росії та Китаю. Переходячи до динаміки експорту товарів АПК (рис. 3) можна сказати наступне.

Бразилія, Китай і Канада в 2001 році мали практично однакові обсяги експорту продукції АПК – близько \$20 млрд. щорічно [10]. Але темпи росту канадського експорту істотно відставали від конкурентів і станом на 2017 рік він склав \$50 млрд. Нас не дивує, що такі країни, як Китай та Індія, помітно входять у списки провідних сільгоспвиробників. Проте значна частина цієї продукції споживається всередині цих країн, тому список найбільших країн-експортерів виглядає інакше (табл. 2).

Беззаперечним лідером є США, яка стає на першому місці по двом позиціям, а саме кукурудза та пшениця. Китай посідає друге й найбільше експортна група АПК це риба. Викликає здивування, що на третьому місці Нідерланди. Тут важливо відзначити різницю між об'ємом виробництва та продукцією з високою доданою вартістю. Присутність даної країни у списку – це велика

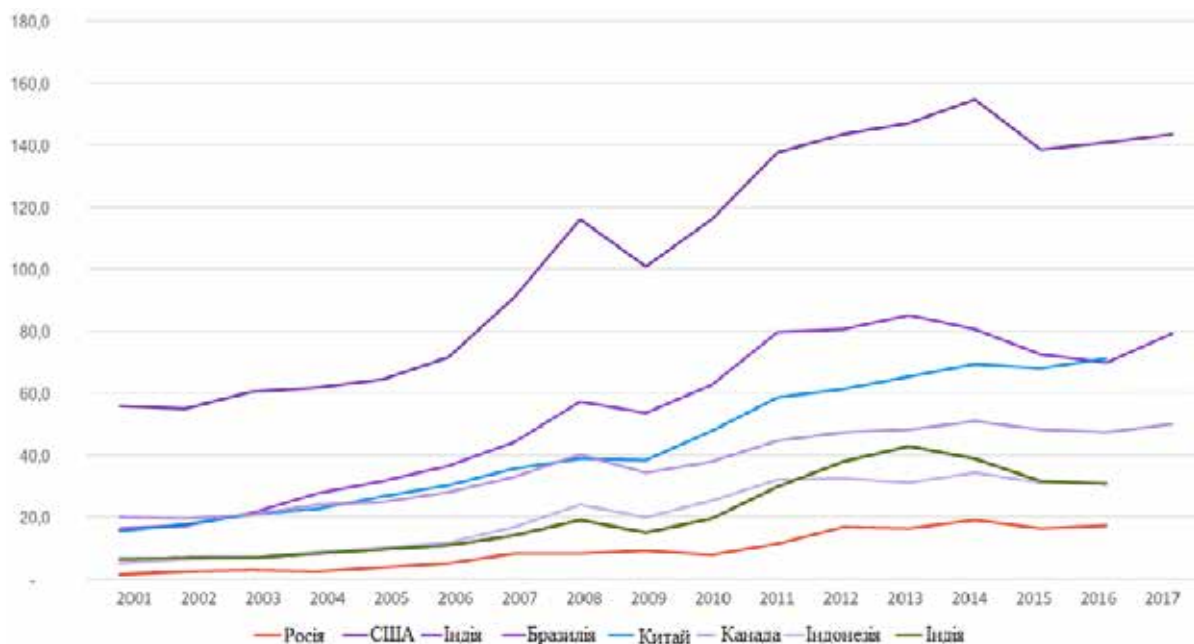

Рис. 3. Динаміка експорту сільськогосподарської продукції, дол. млрд.

Таблиця 2

Країни-експортери сільськогосподарської продукції за групою товарів

Країна	Загальний експорт продукції АПК в млрд \$	Товар	% від загальносвітового експорту за групою товару	Експорт в млрд \$
США	\$144	Кукурудза	50,10%	\$9.1млрд
		Пшениця	18%	\$5.4 млрд
Китай	\$81.2	Риба	9,20%	\$6.6 млрд
Нідерланди	\$89,3	Квіти	44%	\$8,17 млрд
Німеччина	\$90.8	Шоколад та вироби з нього	23%	\$4,51 млрд
		Свинина	15,50%	\$ 4,6 млрд
Франція	\$68	Вино	29,50%	\$16,37 млрд
Бразилія	\$84,1	Соя	56%	\$ 25,9 млрд
Індонезія	\$46,1	Пальмове масло	51%	\$ 10,4 млрд
Таїланд	\$28,1	Рис	34,50%	\$ 6 млрд

Джерело: [1; 7; 8]

ціна на квіти, живі рослини (Нідерланди постачають дві третини загальної кількості у світі).

На сьогоднішній день аналізуючи дані з міжнародної продовольчої організації ФАО та ООН можна стверджувати, що ТОП-10 експортерів сировини, готової продукції та добрив в сфері АПК виглядає наступним чином (табл. 3).

Що стосується Китаю, то він є найбільшим виробником сільськогосподарської продукції через найбільше населення на світі. Рис є головним агропродовольством, яке вони виробляють. Також присутня кукурудза, незважаючи на те, що клімат не є придатним для її виробництва. Китай знаходиться тільки на 3 місці через те, що більша частина його продукції споживається на внутрішньому ринку. Далі за об'ємом експорту йде Німеччина. Їхня галузь складається з зернових, молочних продуктів, яловичини та цукрових буряків. Бразилія є найбільший виробником та експортером кави. Також експортує сою, пшеницю та рис. Франція експортує в основному яловичину, молочні продукти, птицю, свинину та пшеницю. Іспанія виробляє кукурудзу, бавовну та цукрові буряки, а також фрукти та оливки. Канада стоїть прямо на підборозі Іспанії. Їх головна продукція: жито та овес. Бельгія відома своїми шоколадними цукерками, поряд з цим вони є великими експортерами картоплі, кукурудзи та різноманітних овочів. Їх щорічний експорт становить 44 мільярди доларів. Серед-

земноморський клімат в Італії ідеально підходить для винограду, оливок та фруктів, їхні культури кукурудзи та пшениці також експортуються.

З даної таблиці можна стверджувати, що % розвинутих країн з кожним роком скорочується, особливо це помітно по таким країнам, як Італія, Бельгія, Канада, Іспанія та Франція. Це перш за все пов'язано з тим, що в даних країн сектор АПК відіграє все меншу роль і все більшу роль у експорті сільськогосподарських товарів відіграють країни, що розвиваються.

Переходячи до аналізу основних імпортерів сільськогосподарської продукції слід зазначити наступне (табл. 4).

Постійне збільшення чисельності населення та доходів підштовхнуло США, Китай, Німеччину, Японію та Великобританію до списку країн, які імпортують найбільше продуктів харчування [3; 4; 5]. Незважаючи на зменшення частки даних країн в загальносвітовому імпорті продукції АПК в грошовому виразі дані країни лише збільшують об'єми.

Висновки. Підсумовуючи, можна дійти наступного висновку. В більшості країни, які є лідерами з експорту продукції АПК виступають й найбільшими імпортерами, через те, що в даних країнах проживає найбільша кількість платоспроможного населення світу. Це насамперед стосується США, Китаю, Німеччини, Франції та Італії. Проте, варто зазначити, що в світовій

Таблиця 3

Основні експортери продовольчої та сільськогосподарської продукції

Країна	Експорт продукції АПК в млрд. дол.			% від загальносвітового експорту		
	2007	2010	2017	2007	2010	2017
США	98	101	144	9,0	9,5	8,8
Китай	48,9	58,1	81,2	4,2	4,7	5,4
Нідерланди	70,4	76,8	89,3	7,9	7,4	7,7
Німеччина	71,8	78,7	90,8	6,5	6,1	5,6
Бразилія	49,6	66,3	84,1	4,0	5,2	3,8
Франція	65,8	68,1	72,1	6,1	5,0	3,8
Іспанія	37,1	40,3	55,9	4,0	3,4	3,5
Канада	45,7	47,6	44,7	3,8	3,3	3,2
Бельгія	33	34,5	42,8	4,4	3,6	3,1
Італія	35,2	38	35	3,2	2,9	2,7

Джерело: [1; 7; 8]

Основні імпортери продовольчої та сільськогосподарської продукції

Країна	Імпорт в млрд. дол.			% від загального світового імпорту		
	2007	2010	2017	2007	2010	2017
США	109	112	160	9,8	8,4	9,7
Німеччина	81	87,6	104	7,9	6,8	6,4
Японія	65,3	70,5	74,9	7,9	6	4,8
Китай	38,5	69,2	134	1,7	2,4	4,7
Велика Британія	64,4	61,3	70,2	6,3	5	4,4
Нідерланди	48	53,1	70,4	4,3	4,3	4,7
Франція	54,4	57,9	64,7	5,4	4,8	4,3
Італія	50,1	51,1	53,1	4,6	3,9	3,3
Канада	31,2	31,3	31,2	2,6	2,6	2,6
Бельгія	36,6	38	44,9	3,5	2,9	2,7

Джерело: [1; 7; 8]

торгівлі все більшу роль відіграють країни, що розвиваються, а саме Бразилія, Індонезія, Індія. Через свій потенціал, як великих експортерів та наявність великої кількості населення, пере-

творює їх в потенційно найбільших імпортерів продукції. Тому, можна вважати, що в найближчому майбутньому вплив на ринок АПК країнами, що розвиваються буде лише зростати.

Список літератури:

1. Total world export. The Observatory of Economic Complexity. URL: https://atlas.media.mit.edu/ru/visualize/tree_map/hs92/export/wld/all/show/... (дата звернення: 19.10.2019).
2. Гайдучкий П. Аграрний ринок: уроки і завдання. *Урядовий кур'єр*. 2012. 9 квітня. С. 5.
3. Ганначенко С.Л. Світовий ринок агропродовольства на сучасному етапі розвитку: перспективи для України. *Економіка і прогнозування*. 2010. № 1. С. 142–153. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econprog_2010_1_12 (дата звернення: 20.10.2019).
4. Губені Ю. Розвиток сільських територій: деякі аспекти європейської теорії і практики. *Економіка України*. 2017. № 4. С. 67.
5. Страны БРИКС: стратегии развития и механизмы взаимодействия и сотрудничества в изменяющемся мире. Тр. I Международной научно-практической конференции / ИНИОН РАН. Отдел науч. сотрудничества; Отв. ред. Ю.С. Пивоваров. Москва, 2016. 590 с.
6. Ковинько О. Міжнародні ринки аграрної продукції. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2016. № 2. С. 65–76. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uazt_2016_2_8 (дата звернення: 22.10.2019).
7. The Observatory of Economic Complexity. URL: <https://oec.world/en/resources/about/> (дата звернення: 21.10.2019).
8. World Bank, Agricultural Innovation Systems: From Diagnostics toward Operational Practices, 2006. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/381521468138591604/pdf/434350NWP0ARDD1Box0327368B01PUBLIC1.pdf> (дата звернення: 20.10.2019).
9. Alston J.M., M.A. Andersen, J.S. James, and P.G. Pardey. 2010. Persistence Pays: U.S. Agricultural Productivity Growth and the Benefits From Public R&D Spending. New York : Springer.
10. Chartier O., M. Doghmi, and M. van den Broek. 2014b. Study on Investment in Agricultural Research: Review for France. Paris: The Impact of Research on EU Agriculture (IMPRESA). Available at the IMPRESA website (дата звернення: 20.10.2019).

References:

1. Total world export. The Observatory of Economic Complexity. Available at: https://atlas.media.mit.edu/ru/visualize/tree_map/hs92/export/wld/all/show/ (accessed 19 October 2019).
2. Ghajducjkyj, P. (2012). Aghrarnyj rynek: uroky i zavdannja [Agricultural Market: Lessons and Tasks]. *Uрядovij kurjer*.
3. Ghannachenko, S.L. (2010). Svitovij rynek aghroprodovoljstva na suchasnomu etapi rozvytku : perspektyvy dlja Ukrajinj [The world market for agricultural food at the present stage of development: prospects for Ukraine. Economics and forecasting]. *Економіка і прогнозування*. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econprog_2010_1_12 (accessed 20 October 2019).
4. Ghubeni, Ju. (2017). Rozvytok sils'kykh terytorij: dejaki aspekty jevropejskoji teoriji i praktyky [Rural development: some aspects of European theory and practice]. *Економіка України*, no. 4, p. 67.
5. Strany BRYKS: strategyy razvytyja y mekhanyzmy vzaymodejstvija y sotrudnychestva v yzmenjajushhemsja myre. Tr. I Mezhdunarodnoj nauchno-praktycheskoj konferencyy / YNYON RAN. Otdel nauch. sotrudnychestva; Otv. red. Ju.S. Pyvovarov. Moskva, 2016. 590 p.
6. Kovinjko, O. (2016). Mizhnarodni rynky aghrarnoji produkciji [International markets for agricultural products]. *Zovnishnja torghivlja: ekonomika, finansy, pravo*. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uazt_2016_2_8 (accessed 22 October 2019).
7. The Observatory of Economic Complexity. Available at: <https://oec.world/en/resources/about/> (accessed 21 October 2019).
8. World Bank, Agricultural Innovation Systems: From Diagnostics toward Operational Practices, 2006. Available at: <http://documents.worldbank.org/curated/en/381521468138591604/pdf/434350NWP0ARDD1Box0327368B01PUBLIC1.pdf> (accessed 20 October 2019).
9. Alston, J.M., M.A. Andersen, J.S. James, and P.G. Pardey (2010). Persistence Pays: U.S. Agricultural Productivity Growth and the Benefits From Public R&D Spending. New York: Springer.
10. Chartier, O., M. Doghmi, and M. van den Broek. 2014b. Study on Investment in Agricultural Research: Review for France. Paris: The Impact of Research on EU Agriculture (IMPRESA). Available at the IMPRESA website (accessed 20 October 2019).